

A sociological study of the impact of good governance quality on urban life quality (Case study: member countries of the Islamic Cooperation Organization)

Samad Adlipour^{1*}

1. Department of Sociology, University of Tabriz, Tabriz, Iran.

Received: 2023/12/31

Received in revised form: 2024/02/10

Accepted: 2024/03/08

Published: 2024/03/29

Abstract

Improving the quality of life of citizens is one of the most important duties of governments, and the degree of their success in achieving this depends on various factors. In new development approaches, good governance has been proposed to improve urban quality of life. Therefore, the aim of this research is to study the impact of good governance on urban quality of life. The research method is secondary analysis, using existing data on good governance from the World Bank and urban quality of life from the Numbeo database in 2022. The statistical population of the research consists of member countries of the Organization of Islamic Cooperation. Considering that data for 12 of these countries are available in the Numbeo database among the 57 member countries of the Organization of Islamic Cooperation, these 12 countries have been selected as the sample size. SPSS software and Pearson correlation and regression tests have been used for data analysis. The findings of the research indicate that there is a significant direct correlation between good governance and urban quality of life. Additionally, after controlling for multicollinearity among the dimensions of good governance, the corruption control dimension has a significant direct impact on increasing urban quality of life and explains 68% of the changes in urban quality of life. Furthermore, after aggregating all governance components into a single variable called good governance, this variable also had a significant direct impact on urban quality of life and explained 56% of the variance in quality of life. Therefore, member countries of the Organization of Islamic Cooperation should prioritize their policy-making efforts to improve citizen quality of life by enhancing good governance indicators (especially corruption control).

Keywords: Good governance, urban quality of life, Organization of Islamic Cooperation, secondary analysis

Cite as: Adlipour, S. (2024). A sociological study of the impact of good governance quality on urban life quality (Case study: member countries of the Islamic Cooperation Organization). *Sociology of lifestyle*. 9 (1): 83-98. <https://doi.org/10.22034/sls.2024.19369>

Owner and Publisher: University of Tabriz, Tabriz, Iran.

ISSN (online): 2645-5641

Access Type: Open Access

مطالعه جامعه‌شناختی تاثیر کیفیت حکمرانی خوب بر کیفیت زندگی شهری (مورد مطالعه: کشورهای عضو سازمان همکاری اسلامی)

صمد عدلی‌پور*

گروه جامعه‌شناسی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران.

انتشار: ۱۴۰۳/۰۱/۱۰

پذیرش: ۱۴۰۳/۱۲/۱۸

بازنگری: ۱۴۰۳/۱۱/۲۱

دریافت: ۱۴۰۲/۱۰/۱۰

چکیده

افزایش کیفیت زندگی شهروندان یکی از مهمترین وظایف دولت‌ها است که میزان موفقیت آنها در حصول به آن بستگی به عوامل متعددی دارد. در رویکردهای جدید توسعه، برای بهبود کیفیت زندگی شهری، الگوی حکمرانی خوب مطرح شده است. بنابراین، هدف پژوهش حاضر مطالعه تاثیر حکمرانی خوب بر کیفیت زندگی شهری است. روش تحقیق، تحلیل ثانویه است و از داده‌های موجود حکمرانی خوب بانک جهانی و کیفیت زندگی شهری پایگاه نامبو در سال ۲۰۲۲ استفاده شده است. جامعه آماری پژوهش کشورهای عضو سازمان همکاری اسلامی هستند. با توجه به این‌که از میان ۵۷ کشور عضو سازمان همکاری اسلامی، اطلاعات ۱۲ مورد از این کشورها در پایگاه نامبو موجود بوده، ۱۲ کشور موجود به‌عنوان حجم نمونه انتخاب شده‌اند. برای تجزیه و تحلیل اطلاعات از نرم افزار SPSS و آزمون‌های همبستگی پیرسون و رگرسیون استفاده شده است. یافته‌های پژوهش بیانگر آن است که بین حکمرانی خوب و کیفیت زندگی شهری همبستگی معنادار مستقیمی وجود دارد. همچنین پس از کنترل هم‌خطی بین ابعاد حکمرانی خوب، بعد کنترل فساد تاثیر معنادار مستقیمی بر افزایش کیفیت زندگی شهری داشته و ۶۸ درصد از تغییرات کیفیت زندگی شهری را تبیین نموده است. علاوه براین، پس از تجمیع همه مولفه‌های حکمرانی در قالب یک متغیر واحد به نام حکمرانی خوب، این متغیر نیز توانست تاثیر معنادار مستقیمی بر کیفیت زندگی شهری داشته باشد و ۵۶ درصد از واریانس کیفیت زندگی را توضیح دهد. کشورهای عضو سازمان همکاری اسلامی باید اولویت سیاستگذاری خود در زمینه افزایش کیفیت زندگی شهروندان را بر بهبود شاخص‌های حکمرانی خوب قرار دهند.

کلیدواژه‌ها: حکمرانی خوب، کیفیت زندگی شهری، سازمان همکاری اسلامی، تحلیل ثانویه.

نحوه ارجاع: عدلی‌پور، ص. (۱۴۰۳). "مطالعه جامعه‌شناختی تاثیر کیفیت حکمرانی خوب بر کیفیت زندگی شهری (مورد مطالعه: کشورهای عضو سازمان همکاری اسلامی)". *جامعه‌شناسی و سبک زندگی*. ۹(۱): ۸۳-۹۸.

<https://doi.org/10.22034/sls.2024.19369>

صاحب امتیاز و ناشر: دانشگاه تبریز، تبریز، ایران.

شاپای الکترونیکی: ۲۶۴۵-۵۶۴۱

نوع دسترسی: آزاد

افزایش سریع جمعیت، توأم با گسترش شهرنشینی و شهری شدن جهان، مشکلات فراوانی در کشورهای مختلف، به ویژه کشورهای در حال توسعه ایجاد کرده است، زیرا سرعت و اندازه رشد شهری و شهرنشینی در کشورهای در حال توسعه به مراتب بیش از سایر کشورها بوده است. این مشکلات عمدتاً از عدم تطابق نیازهای گسترده جمعیت شهری روزافزون با توانایی حکومت‌های ملی و مدیریت‌های شهری در پاسخگویی به آنها ناشی شده است (برک‌پور و اسدی، ۱۳۸۷: ۳۰). گسترش حاشیه‌نشینی، افزایش آلودگی هوا و محیط شهری، کاهش کیفیت زندگی شهری، کمبود مسکن، افزایش نابرابری‌های اقتصادی و اجتماعی، افزایش جرایم و ترس از جرم، کاهش امنیت اجتماعی و... از مهمترین این مشکلات به شمار می‌روند.

افزایش مشکلات و مسائل شهری، برنامه‌ریزان شهری را به سوی نظریه‌ها و گرایش‌های جدید اجتماعی سوق داد و ضرورت توجه به جنبه‌های اجتماعی در مطالعات شهری را پیش از پیش تقویت کرد. یکی از این گرایش‌ها که تاثیر شگرف در تحول دیدگاه‌ها و روش‌های برنامه‌ریزی شهری در نیمه دوم قرن بیستم برجای گذاشت، نظریه‌های اجتماعی و توجه به جنبه کیفی توسعه بود که امروزه در قالب مفاهیمی چون کیفیت زندگی شهری جایگاه خود را تثبیت نموده است (نجف‌پور، ۱۳۹۳: ۳). کیفیت زندگی مفهومی است که با همه جوانب زندگی افراد ارتباط دارد و تبدیل به سنگ محکی برای ارزیابی موفقیت مدیریت شهری در اداره شهرها و امور شهروندان شده است. کیفیت زندگی شهری، احساس رضایت کلی شهروندان از زندگی در شهر می‌باشد (Seik, 2000). کیفیت زندگی شهری، تلاشی در جهت ایجاد شهر سالم و فراهم نمودن خدمات شهری مناسب و در دسترس برای همگان در چهارچوب پایداری و ایجاد احساس رضایت است (خادمی و جوکار، ۱۳۹۱: ۱۰۱).

در مدل‌های اخیر توسعه که از سوی سازمان‌های بین‌المللی ترویج می‌شود، برای بهبود کیفیت و قابلیت زندگی شهری و نیل به توسعه پایدار شهری، الگوی حکمرانی خوب مطرح شده که بر مبنای آن می‌توان سلامت، نظم و امنیت را با پیشرفت و رفاه به صورت توأمان محقق کرد (توکلی و مومنی، ۱۳۹۵: ۲). در واقع، یکی از مهمترین عوامل تاثیرگذار بر سلامت شهروندان و کیفیت زندگی شهری، کیفیت حکمرانی مطلوب است. الگوی حکمرانی مطلوب سعی بر آن دارد که شهرها باثبات‌تر، ایمن‌تر، کارآمدتر و پایدارتر شوند. همچنین کیفیت و الگوی حکمرانی خوب تاثیر بسیاری بر چگونگی توسعه روابط محیط زیست شهری و چگونگی روابط متقابل شهرها با پس‌کرانه‌های خود و با اجتماعات جهانی دارند. حکمرانی مطلوب می‌تواند شهرها را از طریق ارتقا توسعه پایدار شهری، برای سرمایه‌گذاران و کارگران رقابتی، کارآمد و جذاب سازد و از این طریق منجر به افزایش کیفیت زندگی شهروندان شود.

اما مسئله‌ای که هم اکنون بسیاری از شهرهای کشورهای در حال توسعه و اکثریت شهرهای کشورهای اسلامی با آن روبه‌رو هستند، پایین بودن میزان کیفیت زندگی شهری، عدم مدیریت صحیح و عدم پیاده‌سازی حکمرانی مطلوب در حوزه کیفیت زندگی شهری است. داده‌های پایگاه نامبئو^۳ (۲۰۱۹) که هر ساله اطلاعاتی در خصوص کیفیت زندگی شهرها ارائه می‌کند، بیانگر آن است که در بسیاری از کشورهای اسلامی میزان کیفیت زندگی بسیار پایین‌تر از کشورهای توسعه یافته است. حال با توجه به گفته‌های فوق، مهمترین پرسشی که مطرح می‌شود این است که آیا پایین بودن کیفیت زندگی شهری در کشورهای اسلامی ارتباطی با کیفیت حکمرانی خوب این کشورها دارد؟ بنابراین، هدف پژوهش حاضر مطالعه تاثیر حکمرانی خوب بر کیفیت زندگی شهری در بین کشورهای عضو سازمان همکاری اسلامی است تا از این طریق بتواند تبیین مناسبی برای پرسش پژوهش به دست آورد.

³. <https://www.numbeo.com/quality-of-life/rankings.jsp?title=2018>

پیشینه پژوهش

زیاری و همکارانش (۱۳۹۷) در مطالعه‌ای تحت عنوان «سنجش و ارزیابی اثرات حکمروایی خوب شهری بر زیست‌پذیری شهرها (مطالعه موردی: شهر بوشهر)»، نشان دادند که وضعیت شاخص‌های حکمروایی خوب شهری و زیست‌پذیری در شهر بوشهر نامطلوب می‌باشد. همچنین بین شاخص‌های حکمروایی خوب شهری و زیست‌پذیری شهری رابطه ضعیف تا متوسطی وجود دارد. نتایج رگرسیون چندمتغیره نیز نشان‌دهنده تأثیر متوسط و معنادار شاخص‌های حکمروایی خوب شهری بر زیست‌پذیری شهر بوشهر است.

ملکی و همکارانش (۱۳۹۷) در پژوهشی با عنوان «بررسی نقش الگوی حکمروایی خوب شهری در تحقق شهر تاب‌آور (مطالعه موردی: شهر اهواز)»، نشان دادند که حکمروایی خوب شهری بر ابعاد تاب‌آوری شهری (اقتصادی، اجتماعی، نهادی-مدیریتی، زیرساختی-کالبدی) تأثیر بالایی دارند و بهبود شاخص‌های حکمروایی خوب شهری در شهر اهواز منجر به افزایش تاب‌آوری شهری و شهروندان می‌گردد.

یافته‌های پژوهش سجادی و همکارانش (۱۳۹۶) در پژوهشی با عنوان «نقش حکمروایی شایسته در ارتقاء کیفیت محیط زیست شهری از دیدگاه ساکنان»، بیانگر آن است که میزان کیفیت محیط زیست محله باغ فردوس بر اساس شاخص‌های حکمروایی شایسته از دیدگاه ساکنین در حد کمتر از متوسط است.

نتایج پژوهش دانائی‌فرد و همکارانش (۱۳۹۱) در مطالعه‌ای با عنوان «تحول در رفاه ملی: آیا حکمرانی خوب نقش مهمی ایفا می‌کند؟» نشان می‌دهد که بهبود مولفه‌های حکمرانی خوب منجر به ارتقاء رفاه ملی می‌شود. ضمن آنکه ارتقاء حکمرانی خوب زمینه ارتقاء رفاه را از جهات کمی نظیر تولید ناخالص داخلی، آموزش، پژوهش، بهداشت و... از یک طرف و از جنبه‌های کیفی نظیر خوشبختی فراهم می‌آورد. به عبارت دیگر، ارتقاء حکمرانی خوب پیامدهایی نظیر بهبود شاخص‌های کمی همچون تولید ملی و تقویت شاخص‌های کیفی نظیر کاهش هزینه‌های اجتماعی رشد اقتصادی، حفظ منابع برای آیندگان و تداوم رشد را به همراه دارد.

نتایج تحقیق قالیباف و همکارانش (۱۳۹۰) در مطالعه‌ای تحت عنوان «ارزیابی کیفیت زندگی شهری (مطالعه موردی: محله یافت‌آباد)»، نشان می‌دهد که وضعیت کیفیت زندگی در منطقه مورد مطالعه در زمینه‌های محیطی، اقتصادی و اجتماعی از دید جامعه نمونه مطلوب نبوده و تنها وضعیت حمل و نقل و ارتباطات از دید جامعه نمونه در حد متوسطی ارزیابی شده است. هلیول و هوانگ^۴ (۲۰۰۸) در پژوهشی با عنوان «دولت شما چگونه است؟ شواهد بین‌المللی از ارتباط کیفیت حکمرانی و خوشبختی»، نشان دادند که کیفیت دولت تأثیر مهمی بر خوشبختی یا رفاه دارد و میزان خوشبختی در کشورهایی با حکمرانی مطلوب، بالاتر است.

یافته‌های هلیول و همکارانش (۲۰۱۴) در مطالعه‌ای با عنوان «حکمرانی خوب و رفاه ملی»، بیانگر آن است که بین کیفیت حکمرانی خوب با رفاه ملی همبستگی مستقیمی وجود دارد؛ به طوری که با افزایش کیفیت حکمرانی خوب در کشورها، میزان رفاه ملی نیز افزایش می‌یابد. یافته‌های هلیپاس^۵ (۲۰۱۳) نیز در تحقیق مشابهی تحت عنوان «کیفیت زندگی و حکمرانی محلی»، بیانگر آن است که الگوی حکمرانی خوب بر افزایش کیفیت زندگی شهروندان تأثیر بسزایی دارد.

4. Helliwell and Huang

5. Hlepas

مقاله پژوهشی

نیکولووا^۶ (۲۰۱۶) در پژوهشی با عنوان «تهادهای سیاسی و کیفیت زندگی درک‌شده»، نشان داد که عوامل اقتصادی کلان و قانون‌گرایی (یکی از ابعاد حکمرانی خوب) مهمترین مواردی هستند که باعث افزایش شکاف کیفیت زندگی درک‌شده یا ذهنی در بین کشورهای پسا‌سوسیالیستی در حال گذار و کشورهای توسعه‌یافته غربی شده‌اند.

یافته‌های کورکابا^۷ و همکاران (۲۰۱۷) در مطالعه‌ای با عنوان «ارتباط حکمرانی خوب با کیفیت زندگی چگونه است؟»، بیانگر آن است که از بین ابعاد حکمرانی خوب، مشارکت و پاسخگویی مالی رابطه مثبت معناداری با کیفیت زندگی دارند. با این حال، به نظر می‌رسد شفافیت، ارتباطی با کیفیت زندگی ندارد.

یافته‌های لینتلو^۸ و همکارانش (۲۰۱۸) در پژوهشی با عنوان «رفاه و مدیریت شهری: چه کسی در شهرک‌های غیررسمی بنگلادش شکست خورده، زنده مانده و یا شکوفا می‌شود؟»، بیانگر آن است که الگوی حکمرانی خوب شهری و تقویت آن نقش مهمی در افزایش رفاه ساکنان سکونتگاه‌ها یا شهرک‌های غیررسمی می‌تواند داشته باشد.

در جمع‌بندی پیشینه پژوهش می‌توان گفت که اکثر تحقیقات داخلی صورت گرفته به ارزیابی کیفیت حکمرانی مطلوب در شهرها و کیفیت زندگی شهری پرداخته‌اند و تقریباً در کمتر پژوهشی به مطالعه رابطه حکمرانی خوب شهری و کیفیت زندگی شهری پرداخته شده است. اما در پژوهش‌های خارجی نیز اگر چه به مطالعه رابطه حکمرانی خوب و کیفیت زندگی شهری پرداخته شده است اما این تحقیقات نیز انگشت شمار هستند و خلاء پژوهشی در خصوص مطالعه ارتباط متغیرهای یاد شده بیش از پیش احساس می‌شود.

چارچوب نظری

حکمرانی خوب

امروزه واژه حکمرانی و حکمرانی خوب در ادبیات توسعه به طور فزاینده‌ای استفاده می‌شود. افزایش شدید فقر و نابرابری و تورم در اواخر دهه ۱۹۸۰ که از پیامدهای الگوی دولت حداقلی بود، باعث شد تا بانک جهانی به این نکته دست یابد که مسئله حکمرانی یعنی شیوه مدیریت و اداره کشور یا رابطه شهروندان با حکومت‌کنندگان موضوع کلیدی توسعه است. حکمرانی روش به کارگیری توانایی و قدرت مردم به معنی سیاست‌سازی و عمل به سیاست‌ها و تصمیم‌گیری عمومی است. به بیان دیگر، حکمرانی مجموعه‌ای از روش‌های فردی و نهادی، عمومی و خصوصی است که امور مشترک مردم را اداره می‌کند. در واقع، حکمرانی فرایندی پیوسته است که از طریق آن منافع متضاد یا متنوع همساز شده و اقدام همکاری‌جویانه اتخاذ می‌گردد. حکمرانی شامل نهادهای رسمی و نظام‌هایی است که برای تضمین رعایت قانون، قدرت پیدا کرده‌اند، همچنین قراردادهای غیررسمی که مردم و نهادها بر سر آن توافق نموده یا درک می‌کنند که به نفع آنها است (عباسی، ۱۳۹۲: ۷۲). بر اساس تعریف کافمن و انگلندر^۹ (۲۰۰۵)، حکمرانی عبارت است از فرایندها و نهادهایی که به موجب آنها، اقتدار در یک کشور اعمال می‌شود. حکمرانی، مکانیسم‌ها، فرایندها و نهادهایی را شامل می‌شود که از طریق آنها، شهروندان و گروه‌ها علائق خود را ابراز نموده، اختلاف‌هایشان را حل و فصل می‌کنند و از حقوق و الزامات قانونی خود بهره‌مند می‌شوند.

حکمرانی، معنایی گسترده‌تر از حکومت دارد و نهادهای رسمی قدرت و نیز نهادهای مدنی را دربر می‌گیرد. حکمرانی، از عرصه‌های حکومتی خصوصی در می‌گذرد و حتی بخش خصوصی را نیز دربر می‌گیرد. در مجموع، می‌توان گفت که حکمرانی، مجموعه مراداتی است که در آن، بخش عمومی، بخش خصوصی و نهادها و افراد، امور مشترک خود را مدیریت می‌کنند (مرتضوی، ۱۳۹۴: ۱۰).

حکمرانی خوب برای اولین بار در سندی از بانک جهانی با عنوان «آفریقای زیر صحرا، از بحران تا رشد پایدار» در سال ۱۹۸۹ عنوان شده است. در این سند مفهوم حکمرانی خوب با انواع سیاست‌های تحول‌ساختاری که برای سالیان طولانی مورد

6. Nikolova

7. Cárcaba

8. Lintelo

9. Kaufman & Englander

توجه بانک جهانی بود، مرتبط شده است. سیاست‌هایی چون، کاهش مداخله دولت در تصمیمات اقتصادی، کوچک‌سازی بخش عمومی و شفاف‌سازی و کارآمدسازی دیوان‌سالاری دولتی، بازار آزاد و حذف یارانه‌های غیرضروری و تغییر این فرایند با اقتصاد جهانی. همچنین این بانک در جایی دیگر، حکمرانی خوب را به‌عنوان ارائه خدمات عمومی کارآمد، نظام قابل اعتماد و نظام اداری پاسخگو تعریف نموده است (یعقوبی، ۱۳۹۵: ۱۰۱).

حکمرانی خوب مفهومی است که دارای شاخص‌های متعددی است. شاخص‌های مورد استفاده برای سنجش حکمرانی خوب در جدول ۱ آورده شده است. اطلاعات این جدول نشان می‌دهد که سازمان‌ها و اندیشمندان مختلف برای حکمرانی خوب شاخص‌های متفاوتی را در نظر گرفته‌اند. با این حال، بانک جهانی معتبرترین و شناخته‌ترین نهادی است که داده‌های مربوط به حکمرانی خوب را منتشر می‌کند. این بانک برای حکمرانی خوب شش مولفه در نظر گرفته است. این شش مولفه عبارتند از: حق اظهار نظر و پاسخگویی، کارآمدی و اثربخشی دولت، کیفیت قوانین و مقررات، حاکمیت قانون یا قانون‌مداری، ثبات سیاسی و عدم خشونت، و کنترل فساد (Kaufman et al., 2008).

جدول ۱. شاخص‌های حکمرانی خوب

صاحب‌نظر یا سازمان	ابعاد حکمرانی خوب
بانک جهانی (۲۰۰۰)	پاسخگویی، کارایی، عدم خشونت، کنترل فساد، قانون‌مداری، کیفیت قانون
سازمان ملل متحد (۲۰۰۶)	مشارکت، پاسخگویی، کارایی، شفافیت، عدالت، حاکمیت قانون، مسئولیت‌پذیری، اجماع‌پذیری
رابرتس و همکاران (۲۰۰۷)	شفافیت، عدالت، کارایی، پاسخگویی، مدیریت منابع
سریوستاوا (۲۰۰۹)	مشارکت، کارایی، انصاف و شمولیت، قانون‌مداری، پاسخگویی، شفافیت، مسئولیت‌پذیری، توافق
ایستاین و گنگ (۲۰۰۹)	پاسخگویی، کنترل فساد، اثربخشی دولت، قانون‌مداری، آزادی‌های فردی، حقوق سیاسی
الهی (۲۰۰۹)	تساوی در برابر قانون، شفافیت، مسئولیت‌پذیری، کارایی، رضایت‌مندی، توافق آرا
لاکوود (۲۰۱۰)	مشارکت، قانون‌مداری، شفافیت، عدالت، کارایی، انعطاف‌پذیری، ثبات، رضایت‌مندی
گری و خان (۲۰۱۰)	اخلاق حرفه‌ای، اثربخشی، توسعه مشارکتی، بی‌طرفی و انصاف، شفافیت و پاسخگویی، مدیریت منابع انسانی

حق اظهار نظر و پاسخگویی بیانگر آن است که مردم بتوانند دولت را در برابر آن چه که بر آنها تاثیر می‌گذارد مورد سوال و بازخواست قرار دهند. افراد قادر باشند اهداف خود را انتخاب و پیگیری نمایند و آزادانه نظرات خود را بیان کنند. آزادی بیان سبب مشارکت افراد می‌شود و این مشارکت عاملی برای رهبری و مشروعیت بخشیدن به سازمان‌ها و نهادها و رضایت بیشتر افراد و بهبود کیفیت زندگی است (صفریان و امام جمعه‌زاده، ۱۳۹۶: ۱۵۷).

کارآمدی و اثربخشی دولت بر استفاده مناسب از منابع موجود برای تامین نیازهای شهروندان، ارائه خدمات شهری و رضایت مردم استوار است (توکلی و مومنی، ۱۳۹۵: ۴). در واقع، کارایی و اثربخشی دولت بیانگر کارآمدی دولت در انجام وظایف خود که شامل کیفیت خدمات عمومی یا کیفیت نظام اداری، صلاحیت و شایستگی عواملان و مستقل بودن خدمات عمومی از فشارهای سیاسی است (Arndt & Oman, 2008: 1).

کیفیت قوانین و مقررات دربرگیرنده توانایی دولت برای صورت‌بندی و اجرای سیاست‌ها و مقررات منطقی و معقول که امکان توسعه بخش خصوصی را فراهم می‌کنند، است (Selva et al., 2020). قانون‌مداری، موفقیت کشورها در ایجاد محیط و فضایی است که در آن، قوانین عادلانه و قابل پیش‌بینی شرایطی را برای میان‌کنش‌های اقتصادی و اجتماعی فراهم می‌کنند و حقوق مالکیت افراد به رسمیت شناخته شده و مورد محافظت قرار می‌گیرد (Mungiu-Pippidi, 2020). همچنین منظور از قانون‌مداری، مراعات چارچوب‌های قانونی در تصمیم‌گیری و دور بودن دست افراد غیرمسئول از تصمیم‌گیری‌ها است (آدینه‌وند و همکاران، ۱۳۹۲: ۴۷).

ثبات سیاسی و عدم خشونت به میزان ثبات رژیم حاکم و رهبران آن، درجه احتمال تداوم حیات موثر دولت و سیاست‌های خارجی در صورت مرگ و میر یا تغییر رهبران و دولت‌مردان فعلی می‌پردازد. وجود بی‌ثباتی‌های سیاسی موجب تزلزل در سیمای اجتماعی کشور می‌شود و در کارایی و کنش موثر دولت و همچنین جذب سرمایه‌گذاری‌های خارجی تاثیر می‌گذارد (صفریان و امام جمعه‌زاده، ۱۳۹۶: ۱۵۶). کنترل فساد

مقاله پژوهشی

نیز ناظر به این موضوع است که چقدر از قدرت عمومی برای منافع شخصی استفاده می‌شود و تا چه حدی منافع افراد و نخبگان، تصمیمات حکومت و دولت را هدایت می‌کنند (Nasir, 2020).

کیفیت زندگی شهری

کیفیت زندگی از سال ۱۹۷۰ به طور مشخص و قابل ملاحظه‌ای در مطالعات اجتماعی لحاظ شده است و معنای وسیعی در ارتباط با خوشبختی در جوامع دارد و هدف آن قادر ساختن برای دستیابی به اهداف‌شان و رسیدن به زندگی ایده‌آل است (قنبری و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۷۴). سازمان بهداشت جهانی، کیفیت زندگی را این چنین تعریف کرده است: ارزیابی و ادراک افراد از وضعیت زندگی خویش، تحت تاثیر نظام فرهنگی و ارزشی موقعیتی که در آن زندگی می‌کنند (رحمانی فیروزجاه و سهرابی، ۱۳۹۴: ۱۸۵). در تعریفی دیگر، کیفیت زندگی به عنوان استاندارد سلامت، آسایش و خوشبختی‌ای که توسط فرد یا گروه تجربه می‌شود، سطح رضایت و راحتی که یک فرد یا گروه از آن لذت می‌برد یا به عنوان سلامت عمومی یک فرد یا جامعه تعریف شده است (افشانی و احمدی بغداد آبادی، ۱۳۹۸: ۲).

به طور کلی، می‌توان گفت که کیفیت زندگی مفهومی است که برای ترسیم توسعه و رفاه جامعه به کار می‌رود. این مفهوم منعکس‌کننده شرایط زندگی و رفاه افراد است. همچنین، کیفیت زندگی ترکیبی از بهزیستی، سلامتی، رفاه، آزادی انتخاب و همچنین تأمین نیازهای اساسی‌تر مانند دسترسی به تغذیه، پوشاک، آب آشامیدنی، امکانات آموزشی، مراقبت‌های بهداشتی و درآمد می‌باشد. در مجموع، کیفیت زندگی نشانگر بهزیستی و شادکامی افراد و جامعه می‌باشد (رسول‌زاده اقدم و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۳۳).

کیفیت زندگی شهری مفهومی جدا از کیفیت زندگی نیست و تعریف و مصداقی از کیفیت زندگی در حوزه شهر و مسائل مربوط به آن است (وظیفه‌دوست و امینی، ۱۳۸۸: ۸). کیفیت زندگی شهری به عنوان زندگی راحت و دسترسی به نیازهای اساسی در یک محیط شهری تلقی می‌شود. کیفیت زندگی مردم در مناطق شهری نتیجه واکنش مردم نسبت به محیط شهری است. در تعریفی دیگر، کیفیت زندگی شهری را می‌توان شامل وضعیت فرد از نظر پایگاه اجتماعی-اقتصادی، سلامتی و احساس رضایتی دانست که فرد از زندگی در شهر دارد (رسول‌زاده اقدم و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۳۵). علاوه بر این، کیفیت زندگی شهری تلاشی برای ایجاد شهر سالم و فراهم آوردن خدمات شهری مناسب و در دسترس برای همگان در چارچوب پایداری می‌باشد (حاتمی‌نژاد و همکاران، ۱۳۹۱: ۴۵).

کیفیت زندگی در نواحی شهری به دو روش اندازه‌گیری می‌شود. روش اول، شاخص‌های عینی را برای سنجش کیفیت زندگی مورد استفاده قرار می‌دهد. شاخص‌های عینی، شاخص‌های اجتماعی و اقتصادی قابل سنجش برای انعکاس میزان تأمین نیازهای انسانی هستند که با استفاده از گزارش‌ها و آمارهای رسمی بررسی می‌شوند. این شاخص‌ها وضعیت ظاهری و ملموس زندگی را نشان می‌دهند. در این روش از شاخص‌هایی مانند تولید ناخالص داخلی، شاخص پیشرفت اصلی، شاخص سلامت اجتماعی و شاخص توسعه انسانی برای مقایسه‌های ملی و بین‌المللی استفاده می‌شود (خواجه شکوهی و همکاران، ۱۳۹۱: ۲۸۶). در روش دوم، شاخص‌های ذهنی قرار دارند که سطح رضایت افراد و گروه‌ها را -که اصطلاحاً بهزیستی ذهنی نامیده می‌شود- ارزیابی می‌کنند. این شاخص‌ها مبتنی بر گزارش افراد از ادراکات‌شان در مورد جنبه‌های مختلف زندگی است. این شاخص‌ها که مکمل متغیرهای اجتماعی، اقتصادی و محیطی‌اند، ادراکات و ارزشیابی‌های افراد را از وضعیت عینی زندگی‌شان نمایش می‌دهد. شاخص‌های ذهنی از پیمایش ادراکات، ارزیابی‌ها و رضایت ساکنین از زندگی شهری به دست می‌آیند، در حالی که شاخص‌های عینی مربوط به حقایق قابل مشاهده هستند که غالباً از داده‌های ثانویه به دست می‌آیند (خادم‌الحسینی و همکاران، ۱۳۸۹: ۴۶).

در خصوص ارتباط حکمرانی خوب با کیفیت زندگی شهری گفتنی است که دولت‌ها از طریق مهیا ساختن شرایطی نظیر امنیت، خدمات و امکانات شهری، عدالت و برابری اجتماعی و... می‌توانند به افزایش کیفیت زندگی شهروندان کمک کنند. در واقع، دولت‌ها درصدد آنند که شهرها برای زندگی شهروندان کارآمدتر، عادلانه‌تر، ایمن‌تر و پایدارتر شوند. ابعاد حکمرانی خوب به طرق مختلفی در افزایش کیفیت زندگی شهری نقش دارند. در زمینه حق اظهار نظر و پاسخگویی، نتایج بررسی‌ها نشان می‌دهد افراد تمایل دارند که به صورت ارادی رفتار کنند و حق تعیین سرنوشت برای همه افراد فارغ از رفاه مادی حائز اهمیت است؛ به عبارت دیگر، رفاه و کیفیت زندگی افراد به این بستگی دارد که آنها قادر به انتخاب و پیگیری اهداف خود باشند؛ یعنی این‌که علاوه بر دارا بودن ابزار مناسب، فرصت دنبال کردن اهداف را داشته باشند، چرا که افراد در رابطه با فرصت‌هایی که پیش روی آنها است با محدودیت مواجه نمی‌شوند و می‌توانند آزادانه نظرات خود را بیان کنند. آزادی بیان زمینه‌ساز مشارکت افراد می‌شود و این مشارکت عاملی برای رهبری و همچنین مشروعیت بخشیدن به سازمان‌ها و نهادها، رضایت بیشتر افراد و بهبود کیفیت زندگی می‌باشد (دانایی‌فرد و همکاران، ۱۳۹۱: ۵۲).

کارآیی و اثربخشی دولت نیز می‌تواند منجر به کاهش هزینه‌های اداره جامعه و افزایش کیفیت خدمات شهری و دولتی، بهبود شرایط کسب و کار و آزادی‌های اقتصادی و سیاسی و در نتیجه کیفیت زندگی شود. در واقع، کارکرد نامناسب دولت و حکومت، حجم کاری زیاد و توان ناکافی دولت‌ها برای خدمات‌رسانی موجب فرسایش اعتماد شهروندان و در نتیجه دغدغه‌های ذهنی آنها می‌شود (Simon & Bennett, 2008).

قانون‌مداری به عنوان مولفه دیگر حکمرانی خوب، با کیفیت زندگی شهروندان در ارتباط است. به طوری که قانون‌مداری با ایجاد ضمانت‌ها و شکل‌گیری هنجارها باعث احساس امنیت اجتماعی شهروندان می‌شود و این وضعیت نیز موجب احساس رضایت‌خاطر از زندگی و افزایش کیفیت زندگی آنها می‌گردد (Leung, 2010).

در زمینه کیفیت قوانین و مقررات هم می‌توان گفت که مناسب بودن و اثربخشی قوانین در حوزه مدیریت دولتی زمانی محقق می‌شود که قوانین و مقررات متأثر از عقلانیت باشند؛ یعنی این‌که یک قانون اخلاق‌محور، مبتنی بر مبنای علمی، مورد قبول اکثریت و متکی بر قانون اساسی کشور باشد تا سودمندی رویه و سودمندی پیامد را توأمان مدنظر قرار دهد و علاوه بر سهولت درک به وسیله شهروندان امکان کاربرد توسط دولتمردان را داشته باشد (دانایی‌فرد و همکاران، ۱۳۹۱: ۵۳).

در خصوص ثبات سیاسی و عدم خشونت به عنوان دیگر مولفه حکمرانی خوب، می‌توان گفت که وجود برخی روابط غیراقتصادی از جمله مخاطرات بالای سیاسی، روابط استعماری، قوانین و مقررات بی‌ثبات و غیرقابل اعتماد، رشوه و فساد اداری موجب ریسک بالای سرمایه‌گذاری می‌شود (مهدوی عادل و همکاران، ۱۳۸۷: ۹۵). کاهش مخاطرات سیاسی، موجب افزایش قابلیت یک کشور در جذب سرمایه‌گذاری می‌شود که همین امر زمینه را برای بهبود ثروت کشور و وضع اقتصادی شهروندان فراهم می‌کند. از سوی دیگر، عدم ثبات سیاسی باعث شکل‌گیری سازمان‌های دولتی مضطرب می‌شود؛ برنامه‌های سازمان‌هایی که به طور دائم در حال بازسازی‌اند، ناتمام می‌ماند، کارایی و اثربخشی آنان به شدت افت می‌کند که پیامد این وضعیت کاهش کیفیت زندگی شهروندان است (دانایی‌فرد و همکاران، ۱۳۹۱: ۵۲). علاوه بر این، وجود فساد در هر کشوری می‌تواند باعث تحمیل هزینه‌های ناعادلانه به کسب و کارهای خرد، تخریب اقتصاد و فاصله گرفتن از فعالیت‌های مولد و کارآ شود و رفاه عمومی را کاهش دهد. از سوی دیگر، مبارزه با فساد باعث ارتقا شاخص‌های اجتماعی - اقتصادی همچون سرمایه‌گذاری خارجی بیشتر، رشد اقتصادی بالاتر، مرگ و میر کمتر کودکان، میزان سواد بالاتر، حقوق مالکیت قوی‌تر و افزایش کسب و کار می‌شود و زمینه را برای ارتقا کیفیت زندگی فراهم می‌سازد (دانایی‌فرد، ۱۳۹۶: ۱۱۱).

با توجه به چهارچوب نظری پژوهش، فرضیه زیر طرح می‌شود:

- حکمرانی خوب و ابعاد آن تاثیر معناداری بر کیفیت زندگی شهری دارند.

روش پژوهش

روش پژوهش حاضر، تحلیل ثانویه است. برای سنجش حکمرانی خوب از داده‌های بانک جهانی^{۱۰} سال ۲۰۲۲ و برای سنجش کیفیت زندگی شهری از داده‌های پایگاه نامبو سال ۲۰۲۲ استفاده شده است. انتخاب سال ۲۰۲۲ به عنوان سال مبنای تحلیل، بر اساس دو معیار به روز بودن و موجود بودن داده‌ها صورت گرفته است. همچنین با توجه به این که مقادیر کیفیت زندگی شهری در سال ۲۰۲۳ برای ۲۲۶ شهر گزارش شده اما مقادیر حکمرانی خوب برای این سال هنوز گزارش نشده، از داده‌های سال ۲۰۲۲ بهره گرفته شده است. در پایگاه داده‌های بانک جهانی، حکمرانی خوب با استفاده از شاخص «حق اظهار نظر و پاسخگویی»، «کارآمدی و اثربخشی دولت»، «کیفیت قوانین و مقررات»، «حاکمیت قانون یا قانون‌مداری»، «ثبات سیاسی و عدم خشونت»، و «کنترل فساد» و کیفیت زندگی شهری در پایگاه داده‌های نامبو با استفاده از شاخص‌های «قدرت خرید»، «آلودگی هوا»، «نسبت قیمت مسکن به درآمد»، «هزینه‌های زندگی»، «ایمنی»، «مراقبت‌های بهداشتی»، «زمان سفر»، و «آب و هوا» سنجیده شده است. جامعه آماری پژوهش، کشورهای عضو سازمان همکاری اسلامی هستند که تعداد آنها برابر با ۵۷ کشور است. اما با توجه به این که در پایگاه داده‌های نامبو از میان ۵۷ کشور عضو این سازمان، فقط آمارهای شهرهای ۱۲ کشور موجود بود، اطلاعات شهرهای کشورهای عمان، امارات متحده عربی، ترکیه، قطر، عربستان، مالزی، لبنان، قزاقستان، پاکستان، تهران، مصر و بنگلادش به عنوان حجم نمونه انتخاب شده و مورد تحلیل قرار گرفته‌اند. برای تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش از نرم‌افزار SPSS و آزمون‌های آماری ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون استفاده شده است.

در تحلیل ثانویه از آنجایی که داده‌ها توسط سازمان‌های بزرگ و معتبر جهانی گردآوری می‌شوند و این سازمان‌ها شاخص‌ها و مقیاس‌های متغیرهای مورد نظر را ساخته‌اند، مسلماً آزمون اعتبار و پایایی آنها نیز بررسی و تأیید شده است. در واقع، تحلیل ثانویه مبتنی بر فنون کاملاً تخصصی گردآوری داده‌ها غالباً دارای سنجه‌هایی است که اعتبار و پایایی آنها خیلی بالاتر از سنجه‌هایی است که یک محقق به تنهایی قادر به ساختن آنهاست (بیکر، ۱۳۹۰: ۳۱۵). در پژوهش حاضر نیز از آنجایی که داده‌های حکمرانی خوب و رفاه ملی توسط سازمان‌های معتبر جهانی (بانک جهانی و موسسه رفاه لگاتوم) توسط چندین محقق گردآوری شده‌اند، اعتبار و پایایی ابزار پژوهش نیز تأمین شده است.

یافته‌ها

قبل از پرداختن به تاثیر حکمرانی خوب و مولفه‌های آن بر کیفیت زندگی شهری، ضروری است که همبستگی یا ارتباط حکمرانی خوب و ابعاد آن با کیفیت زندگی شهری مشخص شود. اطلاعات جدول ۲ بیانگر آن است که بین حکمرانی خوب و ابعاد آن (به جز بعد حق اظهار نظر و پاسخگویی) با کیفیت زندگی همبستگی معنادار مستقیمی وجود دارد؛ به طوری که با افزایش کیفیت حکمرانی خوب و مولفه‌های آن (کارآمدی و اثربخشی دولت، کیفیت قوانین و مقررات، حاکمیت قانون یا قانون‌مداری، ثبات سیاسی و عدم خشونت، و کنترل فساد) کیفیت زندگی شهروندان افزایش می‌یابد.

¹⁰. <http://info.worldbank.org/governance/wgi/#home>

جدول ۲. رابطه حکمرانی خوب و ابعاد آن با کیفیت زندگی شهری

متغیرهای مستقل	مقدار همبستگی پیرسون	سطح معناداری
حق اظهار نظر و پاسخگویی	-۰/۲۵۶	۰/۴۲۲
کارآمدی و اثربخشی دولت	۰/۷۱۶**	۰/۰۰۹
کیفیت قوانین و مقررات	۰/۷۷۲**	۰/۰۰۳
حاکمیت قانون	۰/۷۷۵**	۰/۰۰۳
ثبات سیاسی و عدم خشونت	۰/۶۶۶*	۰/۰۱۸
کنترل فساد	۰/۸۲۷**	۰/۰۰۱
حکمرانی خوب	۰/۷۵۳**	۰/۰۰۵

** معناداری در سطح ۰/۰۱ و * معناداری در سطح ۰/۰۵

برای مطالعه تاثیر ابعاد حکمرانی خوب بر کیفیت زندگی شهری، ابتدا تحلیل رگرسیون چندگانه به شیوه همزمان^{۱۱} صورت گرفته است. اطلاعات جدول بیانگر آن است که اگرچه همبستگی چندگانه معادل ۰/۹۱ است و ضریب تبیین برابر با ۰/۸۳ است، اما تاثیر هیچ کدام از متغیرهای مستقل یعنی ابعاد حکمرانی خوب بر کیفیت زندگی شهری (با توجه به میزان سطح معناداری به دست آمده که بالاتر از ۰/۰۵ هستند) معنادار نیست. دلیل این امر وجود هم‌خطی بین ابعاد حکمرانی خوب است. مقادیر به دست آمده برای تولرانس یا سطح تحمل بیانگر آن است که ابعاد حکمرانی خوب همبستگی بالایی با همدیگر دارند.

جدول ۳. مدل رگرسیونی چندگانه کیفیت زندگی شهری با استفاده از روش همزمان

Sig	F	R ²	R	Tolerance	Sig	t	Beta	متغیرهای مستقل
۰/۰۷۱	۴/۱۰	۰/۸۳	۰/۹۱	۰/۱۳۷	۰/۲۳۴	-۱/۳۵	-۰/۶۷	حق اظهار نظر و پاسخگویی
				۰/۰۷۹	۰/۶۷۴	-۰/۴۴	-۰/۲۹	کارآمدی و اثربخشی دولت
				۰/۰۸۱	۰/۱۱۳	۱/۹۱	۱/۲۳	کیفیت قوانین و مقررات
				۰/۰۱۴	۰/۴۳۳	۰/۸۵	۱/۳۴	حاکمیت قانون
				۰/۰۹۷	۰/۳۲۱	-۱/۱۰	-۰/۶۵	ثبات سیاسی و عدم خشونت
				۰/۰۱۰	۰/۶۷۱	-۰/۴۵	-۰/۸۳	کنترل فساد

برای حل مشکل هم‌خطی چندگانه بین ابعاد متغیرهای مستقل می‌توان از روش‌های مختلفی استفاده نمود. بنابر ملاحظات علمی، دو مورد از روش‌هایی که در پژوهش حاضر قابلیت اجرا دارند عبارتند از: (۱) استفاده از روش گام به گام^{۱۲} به جای روش همزمان و (۲) روش تجمیع متغیرها.

اطلاعات جدول ۴ بیانگر آن است که از بین ابعاد شش‌گانه متغیر حکمرانی خوب، فقط بعد کنترل فساد تاثیر معنادار مستقیمی بر کیفیت زندگی شهری دارد؛ به طوری که هر چه میزان کنترل فساد در کشورها افزایش می‌یابد به همان میزان نیز کیفیت زندگی شهری افزایش می‌یابد. همچنین کنترل فساد با توجه به ضریب تبیین به دست آمده توانسته است ۶۸ درصد از تغییرات یا واریانس کیفیت زندگی شهری را تبیین کند.

11. Enter

12. Stepwise

مقاله پژوهشی**جدول ۴.** مدل رگرسیونی چندگانه کیفیت زندگی شهری با استفاده از روش گام به گام

متغیرهای مستقل	Beta	t	Sig	R	R ²	F	Sig
کنترل فساد	۰/۸۳	۴/۶۴	۰/۰۰۱	۰/۸۲	۰/۶۸	۲۱/۵۹	۰/۰۰۱

دومین راه کاهش اثر همخطی چندگانه متغیرهای مستقل، تجمیع آنها در یک یا چند متغیر جدید است، به گونه‌ای که تعداد متغیرهای جدید از متغیرهای قبلی کمتر باشد (شریف‌زادگان و قانونی، ۱۳۹۶: ۲۱۴). بنابراین شش متغیری که دارای هم‌خطی چندگانه بودند به یک متغیر واحد به نام حکمرانی خوب تبدیل شده‌اند. اطلاعات جدول ۵ نشانگر آن است که حکمرانی خوب تاثیر مستقیمی بر کیفیت زندگی شهری دارد و با افزایش کیفیت حکمرانی خوب، کیفیت زندگی شهری افزایش می‌یابد. همچنین حکمرانی خوب توانسته است ۵۶ درصد از تغییرات کیفیت زندگی شهروندان را تبیین کند.

جدول ۵. مدل رگرسیونی کیفیت زندگی شهری با استفاده از روش تجمیع متغیرها

متغیر مستقل	Beta	t	Sig	R	R ²	F	Sig
حکمرانی خوب	۰/۷۵	۳/۶۲	۰/۰۰۵	۰/۷۵	۰/۵۶	۱۳/۱۱	۰/۰۰۵

بحث و نتیجه‌گیری

امروزه اندیشه‌ی شمنان بسیاری بر نقش نهادها و عوامل نهادی همچون دولت در دستیابی به توسعه و افزایش رفاه عمومی تاکید دارند و حکمرانی مطلوب را مهمترین عامل توسعه می‌دانند. به طوری که جامعه‌شناسان و اقتصاددانان نهادگرای جدید کیفیت و الگوی نهادهای رسمی و غیررسمی دولت-ملت‌ها را به مثابه اساسی‌ترین بازدارنده‌ها و مشوق‌های توسعه تلقی می‌کنند. نهاد حکمرانی و مولفه‌های آن (حق اظهار نظر و پاسخگویی، کارآمدی و اثربخشی دولت، کیفیت قوانین و مقررات، حاکمیت قانون یا قانون‌مداری، ثبات سیاسی و عدم خشونت، و کنترل فساد) که مجموعه گسترده‌ای از ترتیبات رسمی و غیررسمی را در زمینه‌های مختلف شامل می‌شود، نقش مهمتری در افزایش رفاه اجتماعی، کیفیت زندگی، سلامت همگانی و توسعه پایدار دارد.

در این زمینه، یافته‌های پژوهش بیانگر آن است که حکمرانی خوب و مولفه‌های آن (کیفیت قوانین و مقررات، حاکمیت قانون یا قانون‌مداری، ثبات سیاسی و عدم خشونت، و کنترل فساد) با کیفیت زندگی همبستگی یا ارتباط مستقیمی دارند. به نحوی که با افزایش کیفیت حکمرانی خوب، کیفیت زندگی شهری نیز افزایش می‌یابد. این یافته در راستای یافته‌های پژوهش یائو^{۱۳} و همکاران (۲۰۰۹)، محمد و استروبل^{۱۴} (۲۰۰۹)، تامسون^{۱۵} (۲۰۰۷)، شارما^{۱۶} (۲۰۰۷) است که در مطالعاتشان نشان دادند حکمرانی خوب و ابعاد آن نقش مهمی در کاهش فقر و افزایش رفاه عمومی دارند. همچنین یافته‌های پژوهش‌های لینتلو و همکاران (۲۰۱۸)، کورکابا و همکاران (۲۰۱۷)، هلیول و همکاران (۲۰۱۴) و هلیاس (۲۰۱۳) نیز بیانگر آن است که بین حکمرانی خوب و کیفیت زندگی شهری ارتباط مستقیمی وجود دارد. در واقع، شهرهایی می‌توانند کیفیت زندگی بالایی داشته باشند که از الگوی حکمرانی مطلوبی برخوردار باشند.

با کنترل هم‌خطی بین ابعاد حکمرانی خوب مشخص شد که از بین مولفه‌های شش‌گانه حکمرانی خوب، فقط مولفه کنترل فساد تاثیر معناداری بر کیفیت زندگی شهری دارد. به طوری که کنترل فساد توانسته است ۶۸ درصد از تغییرات کیفیت زندگی

13. Yao

14. Mohammad & Stroble

15. Thompson

16. Sharma

شهری را تبیین کند. «کنترل فساد بیانگر آن است که قدرت عمومی در جهت به دست آوردن منافع شخصی مورد استفاده قرار نگیرد و یا به منظور فراهم آوردن منافع فراقانونی برای افراد خاص و دارای نفوذ پرداخت/دریافت رشوه صورت نگیرد. وجود فساد اغلب نمود عدم احترام به بخشی از قوانین جامعه است که کنترل تعاملات بین رشوه‌گیرنده و رشوه‌دهنده را تنظیم می‌کند» (شاه‌آبادی و پورجوان، ۱۳۹۱). همان‌طور که در چهارچوب نظری پژوهش گفته شد وجود فساد در جامعه از راه‌های متعددی چه به صورت مستقیم و چه به صورت غیرمستقیم مانع افزایش رشد اقتصادی و توسعه شده و منجر به افزایش نابرابری‌های اقتصادی و اجتماعی و افزایش فقر و آسیب‌پذیری اجتماعی افراد می‌شود. نتیجه این امر هم چیزی جز کاهش کیفیت زندگی شهروندان نخواهد بود. در واقع، با توجه به قدرت تبیین بالای کنترل فساد در زمینه کیفیت زندگی شهری، کنترل فساد در کشورهای عضو سازمان همکاری اسلامی می‌تواند راه‌حل مناسبی برای بهبود کیفیت زندگی شهری در شهرهای این کشورها باشد.

همچنین با تجمیع مولفه‌های شش‌گانه حکمرانی در قالب یک متغیر واحد تحت عنوان حکمرانی خوب مشخص شد که حکمرانی مطلوب تاثیر مستقیمی بر کیفیت زندگی شهری دارد و با افزایش کیفیت حکمرانی خوب، کیفیت زندگی شهری افزایش می‌یابد. به طوری که؛ حکمرانی خوب توانست ۵۶ درصد از تغییرات کیفیت زندگی شهروندان را تبیین کند. در این زمینه، شارما (۲۰۰۷) معتقد است که یکی از مشخص‌های کشورهای در حال توسعه که شامل بسیاری از کشورهای عضو سازمان همکاری اسلامی نیز می‌شود، حکمرانی ضعیف است. کیفیت پایین حکمرانی خوب بسیاری از کشورهای اسلامی را از سرمایه‌گذاری مؤثر مورد نیاز برای رشد و توسعه محروم کرده است. به نظر وی، حکمرانی، توسعه جامعه را به طرز چشمگیری تحت تاثیر قرار می‌دهد و به طور مشخص، تضمین حقوق مالکیت خصوصی و نهادینه‌سازی حاکمیت قانون، انگیزه‌های زیادی را در افراد به وجود می‌آورد و شهروندان را در مقابل بسیاری از آسیب‌ها توانمند می‌سازد و بدین ترتیب منجر به افزایش کیفیت زندگی شهروندان می‌شود.

در مجموع، به نظر می‌رسد کشورهای در حال توسعه و عضو سازمان همکاری اسلامی در سایه توجه به کیفیت و الگوی حکمرانی خود به‌ویژه کنترل فساد می‌توانند کیفیت زندگی شهری را افزایش دهند. بنابراین لازم است کشورهای عضو سازمان همکاری اسلامی اولویت سیاستگذاری خود در زمینه افزایش کیفیت زندگی شهروندان را بر بهبود شاخص‌های حکمرانی خوب (به ویژه مبارزه با فساد) قرار دهند.

منابع

- افشانی، سید علیرضا و احمدی بغداد آبادی، نعیمه (۱۳۹۸) بررسی رابطه بین برنامه‌ریزی توسعه محله‌ای و کیفیت زندگی در شهر مهریز، *مطالعات جامعه‌شناختی شهری*، ۹ (۳۰): ۲۹-۱.
- آدینه‌وند، علی‌اصغر؛ حاجی‌زاده، مریم و قدمی، مصطفی (۱۳۹۲) بررسی عملکرد شهرداری در چهارچوب حکمرانی خوب شهری؛ نمونه مورد مطالعه: شهر بابلسر، *مدیریت شهری*، (۳۰): ۶۴-۴۱.
- برک‌پور، ناصر و اسدی، ایرج (۱۳۸۷) *نظریه‌های مدیریت و حکمروایی شهری*، تهران: معاونت پژوهشی دانشگاه هنر تهران.
- بیکر، تراز ال (۱۳۹۰) *نحوه انجام تحقیقات اجتماعی*، ترجمه هوشنگ نایی، تهران: نی.
- توکلی، هانیه و مومنی، مهدی (۱۳۹۵) بررسی میزان تحقق‌پذیری شاخص‌های حکمروایی خوب شهری با تاکید بر کیفیت زندگی شهری؛ مطالعه موردی مناطق ۱، ۷ و ۲۲ شهر تهران، *مطالعات مدیریت شهری*، (۲۶): ۱۸-۱.

مقاله پژوهشی

- حاتمی‌نژاد، حسین، منوچهری میان‌دوآب، ایوب، بهارلو، ایمان، ابراهیم‌پور، احد، حاتمی‌نژاد، حجت (۱۳۹۱) شهر و عدالت اجتماعی: تحلیلی بر نابرابری‌های محله‌ای (مطالعه موردی: محله‌های قدیمی شهر میان‌دوآب)، **پژوهش‌های جغرافیای انسانی**، (۸۰): ۶۴-۴۱.
- خادم‌الحسینی، احمد؛ منصوریان، حسین و ستاری، محمدحسین (۱۳۸۹) سنجش کیفیت ذهنی زندگی در نواحی شهری (مطالعه موردی: شهر نورآباد، استان لرستان)، **جغرافیا و مطالعات محیطی**، ۱ (۳): ۱۶۰-۴۵.
- خادمی، امیرحسین و جوکار سرهنگی، عیسی (۱۳۹۱) ارزیابی کیفیت زندگی شهری (مطالعه موردی: بافت فرسوده شهر آمل)، **جغرافیا و مطالعات محلی**، ۱ (۴): ۱۱۷-۱۰۰.
- خواجه شکوهی؛ علیرضا؛ مهدوی، شهرام؛ سوری، فرشاد و صمدی، رضا (۱۳۹۱) ارزیابی و سنجش شاخص‌های ذهنی کیفیت زندگی شهری؛ مطالعه موردی: شهر کاشان، **مدیریت شهری**، (۳۰): ۲۹۶-۲۸۵.
- دانایی‌فرد، حسن (۱۳۹۶) **چالش‌های مدیریت دولتی در ایران**، تهران: سمت.
- دانایی‌فرد، حسن؛ باباشکوهی، جبار؛ آذری، عادل و کردنائیج، اسدالله (۱۳۹۱) تحول در رفاه ملی: آیا حکمرانی خوب نقش مهمی ایفا می‌کند؟، **پژوهش‌های مدیریت در ایران**، ۱۶ (۴): ۶۲-۴۵.
- رحمانی فیروزجاه، علی و سهرابی، سعدیه (۱۳۹۴). بررسی جامعه‌شناختی رابطه بین مبلمان شهری و کیفیت زندگی، **مطالعات جامعه‌شناختی شهری**، ۵ (۱۶): ۲۰۰-۱۷۹.
- رسول‌زاده اقدم، صمد؛ عدلی‌پور، صمد و رضانی، احمد (۱۳۹۵) فراتحلیل پژوهش‌های کیفیت زندگی شهری و روستایی در ایران، **جامعه‌شناسی و مدیریت سبک زندگی**، ۲ (۷): ۱۶۴-۱۲۹.
- زبیری، کرامت؛ پوراحمد، احمد؛ حاتمی‌نژاد، حسین و باستین، علی (۱۳۹۷) سنجش و ارزیابی اثرات حکمروایی خوب شهری بر زیست‌پذیری شهرها (مطالعه موردی: شهر بوشهر)، **پژوهش و برنامه‌ریزی شهری**، ۹ (۳۴): ۱۸-۱.
- سجادی، ژیلدا؛ یارمرادی، کیومرث؛ کانونی، رضا و حیدری، مرتضی (۱۳۹۶) نقش حکمروایی شایسته در ارتقا کیفیت محیط زیست شهری از دیدگاه ساکنان، مطالعه موردی: محله باغ فردوس منطقه یک تهران، **پژوهش‌های بوم‌شناسی شهری**، ۸ (۱۵): ۱۰۸-۹۵.
- شاه‌آبادی، ابوالفضل و پورجوان، عبدالله (۱۳۹۱) رابطه حکمرانی با شاخص‌های توسعه اقتصادی-اجتماعی کشورهای برگزیده، **مجله علوم اجتماعی**، ۹ (۲): ۷۵-۵۳.
- شریف‌زادگان، محمدحسین و قانونی، حسین (۱۳۹۶) تحلیل رابطه حکمرانی خوب کشورها و کیفیت زندگی شهرها، **رفاه اجتماعی**، ۱۷ (۶۶): ۱۸۵-۲۲۱.
- صفریان، روح‌الله و امام جمعه‌زاده، سیدجواد (۱۳۹۶) الگوی حکمرانی خوب؛ سرمایه اجتماعی و توسعه همه‌جانبه، **دولت پژوهی**، ۳ (۱۲): ۱۴۵-۱۸۱.
- عباسی، حامد (۱۳۹۲) **تبیین جایگاه حکمروایی خوب شهری در ساماندهای اسکان غیررسمی (مطالعه موردی: اسلامشهر)**، رساله دکتری، دانشگاه پیام نور، جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری.
- قالیباف، محمدباقر؛ روستایی، مجتبی؛ رمضان‌زاده لسبویی، مهدی و طاهری، محمدرضا (۱۳۹۰) ارزیابی کیفیت زندگی شهری (مطالعه موردی: محله یافت‌آباد)، **جغرافیا**، ۹ (۳۱): ۵۳-۳۳.
- قبریی، ابوالفضل؛ سلطان‌زاده، اکبر و صدیق، مهدی (۱۳۹۲) بررسی تطبیقی کیفیت زندگی شهری در روستاهای ادغام شده با هسته‌های طراحی شده (مورد مطالعه: شهر تبریز)، **مطالعات جامعه‌شناختی شهری**، ۳ (۷): ۱۹۲-۱۶۷.
- مرتضوی، مهدی (۱۳۹۴) **مدیریت محلی و حکمروایی شهری، با نگاهی به ساختار مدیریت شهری ژاپن، کره جنوبی، ترکیه و فرانسه**، تهران: مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران.
- ملکی، سعید؛ آروین، محمد و بذرافکن، شهرام (۱۳۹۷) بررسی نقش الگوی حکمروایی خوب شهری در تحقق شهر تاب‌آور (مطالعه موردی: شهر اهوا)، **دانش شهرسازی**، ۲ (۴): ۱۸-۱.

مهدوی عادل، محمدحسین؛ حسین‌زاده بحرینی، محمدحسین و جوادی، افسانه (۱۳۸۷) تاثیر حکمرانی خوب بر جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در کشورهای با درآمد متوسط، *مجله دانش و توسعه*، ۱۵ (۲۴): ۱۰۶-۸۸.

نجف‌پور، بهمن (۱۳۹۳) ارزیابی کیفیت زندگی شهری در بافت فرسوده و برنامه‌ریزی‌شده (مطالعه موردی منطقه ۱۲ و ۲)، رساله دکتری، دانشگاه تربیت مدرس، دانشکده علوم انسانی، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری.

وظیفه‌دوست، حسین و امینی، مهدی (۱۳۸۸) بررسی میزان اهمیت شاخص‌های کیفیت زندگی شهری تهران؛ از دیدگاه مدیران و متخصصان مدیریت شهری، *مطالعات مدیریت شهری*، (۳): ۱۸-۱.

یعقوبی، اسماعیل (۱۳۹۵) نقش دولت الکترونیک در ارتقای شاخص‌های حکمرانی خوب با تاکید بر سلامت نظام اداری در ایران، رساله دکتری، دانشگاه علامه طباطبایی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی.

- Arndt, C., Oman, C. (2008) The politics of governance ratings. *International Public Management Journal*, 11(3): 275-297.
- Cárcaba, A., González, E., Ventura, J., & Arrondo, R. (2017). How does good governance relate to quality of life?. *Sustainability*, 9(4): 631.
- Elahi, K. Q. I. (2009). UNDP on good governance. *International Journal of Social Economics*, (12): 1167-1180.
- Epstein, G. S., & Gang, I. N. (2009) Good governance and good aid allocation. *Journal of Development Economics*, 89 (1): 12-18.
- Gray, H., & Khan, M. (2010) *Good Governance and Growth in Africa: What can we learn from Tanzania?*. published in Padayachee, Vishnu, *The political economy of Africa*. London, UK: Routledge.
- Helliwell, J. F., & Huang, H. (2008) How's your government? International evidence linking good government and well-being. *British Journal of Political Science*, 38(4): 595-619.
- Helliwell, J. F., Huang, H., Grover, S., and Wang, S. (2014) Good governance and national well-being: What are the linkages?, *OECD Working Papers on Public Governance*, (25): 1-75.
- Hlepas, N. (2013) *Quality of life and local governance*, SEARCH WP 05.
- Kaufman, A., & Englander, E. (2005) A team production model of corporate governance. *Academy of Management Perspectives*, 19 (3): 9-22.
- Kaufman, D., Kraay, A., & Mastruzzi, M. (2008) *Governance Matters VII: Aggregate and Individual Governance Indicators 1996-2007*. Development Research group. The World Bank.
- Leung, A., Kier, C., Fung, T., Fung, L., & Sproule, R. (2013) *Searching for happiness: The importance of social capital*. In *The exploration of happiness* (pp. 247-267). Springer, Dordrecht.
- Lintelo, D., Gupte, J., McGregor, J. A., Lakshman, R., & Jahan, F. (2017) Wellbeing and urban governance: Who fails, survives or thrives in informal settlements in Bangladeshi cities?. *Cities*, 72(B): 391-402.
- Lockwood, M. (2010) Good governance for terrestrial protected areas: A framework, principles and performance outcomes. *Journal of environmental management*, 91 (3): 754-766.
- Mohammed, A. M., & Strobl, E. (2011) Good governance and growth in developing countries: A case study of regulatory reforms in the telecommunications industry. *Journal of Industry, Competition and Trade*, 11 (1): 91-107.
- Mungiu-Pippidi, A. (2020) The Rise and Fall of Good-Governance Promotion. *Journal of Democracy*, 31 (1): 88-102.
- Nasir, M. (2020) Impact of Corruption on Good Governance in India: An Overview. *Our Heritage*, 68(1): 10942-10948.
- Nikolova, M. (2016) Minding the happiness gap: Political institutions and perceived quality of life in transition. *European journal of political economy*, (45): 129-148.
- Roberts, S. M., Wright, S., & O'Neill, P. (2007) Good governance in the Pacific? Ambivalence and possibility. *Geoforum*, 38(5): 967-984.
- Seik, F. T. (2000) Subjective assessment of urban quality of life in Singapore (1997-1998). *Habitat International*, 24(1): 31-49.

مقاله پژوهشی

- Selva, G. V., Pauli, N., Kim, M. K., & Clifton, J. (2020) Opportunity for change or reinforcing inequality? Power, governance and equity implications of government payments for conservation in Brazil. **Environmental Science & Policy**, (105): 102-112.
- Sharma, S. D. (2007) Democracy, good governance, and economic development. **Taiwan journal of democracy**, 3(1): 29-62.
- Simon, R. J., & Bennett, A. (2009) Happiness the World Over. **Gender Issues**, 26 (3-4): 183.
- Srivastava, M. (2009) **Good governance-concept, meaning and features: A detailed study**. Meaning and Features: A Detailed Study (December 26, 2009).
- Thompson, M. R. (2007) The dialectic of “good governance” and democracy in Southeast Asia: globalized discourses and local responses. **Globality Studies Journal**, (10): 2-22.
- UN. Secretariat, (2006) **Definition of basic concepts and terminologies in governance and public administration**, UN.
- World Bank (2000). **Cities in transition: A strategic view of urban and local government issues**, Infrastructure Group, Urban Development, Washington, DC: World Bank.
- Yao, X., Watanabe, C., & Li, Y. (2009) Institutional structure of sustainable development in BRICs: Focusing on ICT utilization. **Technology in Society**, 31(1): 9-28.